

GRAFIKA

- název je odvozen od řeckého slova: „grafein“= rýt, kreslit
- je to druh umění, které nám umožňuje rozšíření /rozmnožení/ originálu pomocí tzv. **MATRICE na určitý počet stejných otisků**
- byla během svého vývoje výrazně závislá na knize, kde plnila úlohu dekorace a ilustrace

Dělení grafiky:

A/ Podle způsobu vzniku a účelu:

1. grafika původní

tzn. že: a/ původní je kresba předlohy nebo námět

b/ tisková matrice je zpracována autorem kresby

c/ autor= grafik sám vytiskne grafický list z matrice= originálu

d/ všechny otisky= grafické listy autorizuje= označí počtem- zlomkovým číslem/ např. $2/5$ = znamená, že se jedná o 2. tisk z celkového počtu pěti tisků/ + grafické listy podepíše= signuje

2. grafika reprodukční

tj. :a/ grafika provedená podle cizí předlohy

b/ matrice je vyrobena řemeslnými grafiky podle návrhu- kresby autora

3. grafika volná / neboli umělecká/

= a/ nemá téměř žádný praktický účel

b/ vzniká spontánně- podle volné představy grafika

4. grafika užitá

= se tiskne v tiskárnách ve velkých nákladech, nejedná se o originály

= je tvořena propagační grafikou, knižní grafikou, známkovou tvorbou

= je zaměřena k určitému praktickému účelu např. ilustruje text v knize, má funkci plakátu, diplomu, pozvánky, ex libris

B/ Podle druhu tisku:

1. tisk z výšky: to jsou techniky: **linoryt, linořez, dřevoryt, dřevořez, tisk z koláže, frotáž**

☉ **na matrici tisknou místa vyvýšené nad základní plochu / netisknoucí plochy** musíme odrýt /

= nejrozšířenější grafickou technikou tisku z výšky je:

Linoryt :

základní pomůcky: linoleum, tužka, kopírovací papír, rydla různého profilu sklo nebo deska z umělé hmoty, tiskařská barva, gumový fotograf. váleček, grafic. lis, filc= plst', výkres, noviny

postuppráce:

a/ přípravná kresba= může vzniknout pomocí zmizíku nebo tuše, pomocí kopíraku ji přeneseme na linoleum potřebného formátu, **pozor! musíme počítat s tím, že kresba bude stranově obrácená= to je důležité si uvědomit především u psaného textu!**

b/ vlastní rytí= pracujeme s rydly různého profilu, **ryjeme vždy směrem od ruky a těla!!! Směr rytí můžeme měnit a přizpůsobovat výtvar. záměru**

c/ vlastní tisk= tiskař. barvu rozválíme válečkem po ploše desky, poté ji naválíme na matrici = barva přilne jen na vyvýšených= nevyrytých místech

= na naválenou matrici položíme suchý výkres, na něj filc a pod nastaveným tlakem na lisu tiskneme

= **tiskem vznikne grafic. list,** který po uschnutí **autorizujeme=** označíme počet, grafiku podepíšeme a **zapaspartujeme=** zarámujeme

= vytisknout můžeme tolik grafic. listů, kolik matrice vydrží

Podobný postup je i u dalších technik : **linořezu, tisku z koláže, slepotisku / pozor- ten tiskneme na vlhký papír/**

Pozor!

U dřevorytu pracujeme s **matricí ze dřeva řezaného napříč lety, u dřevořezu** pracujeme s **matricí ze dřeva řezaného po letech**

2. tisk z hloubky: to jsou techniky:

a/ vzniklé „suchou cestou“

- **mechanicky= rytím: suchá jehla, ocelorytina, mezzotinta**

b/ vzniklé „mokrou cestou“

- **chemicky leptané: lept, akvatinta**

☉ **na matrici tisknou místa vyhloubená, vyrytá, vylepaná**

= nejrozšířenější technikou tisku z hloubky je:

1. Suchá jehla :

Základní pomůcky: matrice z kovu nebo umělé fólie, ostré jehly, rydla, tiskař. barva, tampony z látky, lis, navlhčený papír, filc

Postup práce:

Kresbu přeneseme pomocí kopíráku na kovovou nebo umělou desku, vyryjeme ji ostrou jehlou, pomocí textil. tamponu zatřeme barvu do vyhloubených- vyrytých linií a ploch, přebytečnou barvu setřeme textilií nebo dlaní ruky a tiskneme na předem navlhčený papír= v tiskař. lisu

Obdobou této techniky je tzv. papíroryt- matrice není z kovu, ale ze speciálně upraveného papíru

2. Lept:

Základní pomůcky: matrice z kovu, tzv. kryt= asfaltový nátěr, kyselina= žíravina / např. kyselina dusičná u zinkové desky, chlorid železitý u desky měděné/

Postup práce:

Matrici potřeme asfaltovým krytem , ten proryjeme, poté matrici vložíme do kyseliny- necháme matrici vylepat, vyjmeme ji z kyseliny, setřeme kryt a dále postupujeme jako u suché jehly= viz. výše

3. tisk z plochy: to je např. technika: **litografie**

☉ **tisknoucí i netisknoucí místa jsou na matrici= litografickém kamenu v jedné rovině, technika je založena na principu vzájemného odpuzování mastnoty a vody**

nejrozšířenější technikou tisku z plochy je:

Litografie:

Základní pomůcky: matrice= tzv. litografický kámen, voda, pemza, brusný písek, litografic. křída, směs kyseliny dusičné a arabské gumy, litograf. Barva, papír, pákový lis

Postup práce:

Litograf. kámen polijeme vodou, povrch kamene zbrousíme pemzou do hladké plochy, pak ho nazrníme pomocí brusného písku, v další fázi kámen pokreslíme litograf. křídou, která je mastná. Hotovou kresbu zaleptáme pomocí směsi kyseliny dusičné a arabské gumy. Mastná kresba odpuzuje vodu, proto na ni přilne jen barva. Následně provedeme tisk v pákovém lisu.

Zvláštní technikou tisku z plochy je tzv. **Monotyp= technika jednoho tisku, dá se tisknout ručně**

4. Tisk skrze síto= sítotisk

= uplatňuje se v užité grafice

Postup práce: /zjednodušeně/

Tiskařskou matricí je jemné síto zpevněné rámem. V sítu jsou vykrytá místa, která mají tisknout. Při tisku se tzv. tříčem protlačuje barva přes vykrytá síta na papír nebo látku.

Dnes se již užívají drahé, profesionální sítotiskové stroje, řízené drahou technikou.

Významní grafici:

- **Václav Hollar** / barokní malíř a grafik, autor grafic. listů= Pohledy na Prahu, Londýn/
- **Josef Váchal** / expresionista, malíř, grafik, spisovatel, vynalezl techniku barevného dřevorytu, př. tisky v „Krvavém románu“ /
- **Oldřich Kulháněk** /současný grafik, mimo jiné autor českých bankovek/
- **Michal Cihlář** /současný grafik, ovládá techniku až 32 barev. linorytu, autor popisek a směrovek v ZOO v Tróje v Praze/

Další grafici: Adolf Born, Vojtěch Kovařík, Jiří Andrlé